

STANISLAV ŠTĚPÁNÍK

 <https://orcid.org/0000-0002-0600-0760>

Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

K neekologičnosti manipulace^{*}

Manipulation as an non-ecological expression

Abstract: The paper presents the necessity of implementing ecolinguistic topics into L1 teaching. It takes Instagram posts of Czech, Polish and Slovak influencers as an example and shows that manipulation techniques overreach the boundaries of countries and languages. If we accept the thesis that manipulation is dominantly a non-ecological phenomenon, which threatens the life of wider ecosystems, the reaction of school is inevitable, especially because children and youth form a highly vulnerable group.

Keywords: ecolinguistics, manipulation, social networks, L1 didactics

Manipulacja jako wyraz nieekologicznej ekspresji

Abstrakt: W artykule przedstawiono konieczność wprowadzenia tematyki ekolingwistycznej do nauczania języka ojczystego. Na przykładzie postów i wpisów na Instagramie dokonanych przez czeskich, polskich i słowackich influencerów pokazano, że techniki manipulacyjne przekraczają granice krajów i języków. Jeśli przyjmiemy tezę, że manipulacja jest w znacznej mierze zjawiskiem nieekologicznym, tj. zagrażającym życiu większych ekosystemów, to konieczna jest reakcja szkoły na tę sytuację, głównie dlatego, że dzieci i młodzież to jedna z grup szczególnie podatnych na zagrożenia.

Słowa kluczowe: ekolingwistyka, manipulacja, sieci społecznościowe, dydaktyka L1

* Tato studie vznikla v rámci projektu VF č. 22020071 (strategický grant): *Humanitní vzdělávání V4 pro klima. Diagnózy – osvědčené postupy – doporučení* (HEC). Zmíněný projekt je spolufinancován vládami České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska v rámci Visegrádských grantů z Mezinárodního visegrádského fondu, jehož posláním je propagace myšlenky vyvážené regionální spolupráce ve střední Evropě.

Uvedení do problému

Strategie vzdělávací politiky České republiky 2030+ je základní dokument pro rozvoj české vzdělávací soustavy. Formuluje hlavní směry vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ a definuje hlavní cesty a opatření k dosažení vytyčených cílů. Strategickými cíli jsou (a) zaměření vzdělávání více na získání kompetencí a (b) snížení nerovností v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání. V této souvislosti dokument předpokládá poměrně zásadní proměnu obsahu vzdělávání, čehož význam je podtržen tím, že reflexe obsahu je jednou ze strategických linií. Kromě redukce objemu učiva a celkového přehodnocení vzdělávacího obsahu se dle dokumentu počítá také se zvýrazněním role digitálních technologií ve vzdělávacím procesu, a to nejen z hlediska jejich využití jako didaktické techniky, ale rovněž jako prostředku, který do značné míry ovlivňuje, příp. dokonce určuje obsah výuky.

V roce 2021 došlo k dílčí revizi základního kurikulárního dokumentu českého základního vzdělávání, *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* (2021). Hlavním předmětem této revize bylo zavedení **digitální kompetence** jako nové klíčové kompetence ke stávajícím šesti (kompetenci k učení, k řešení problémů, k komunikativní, k sociální a personální, k občanské a k pracovní). Požadavkem státu tedy je, aby absolventi základního vzdělávání byli mj. digitálně gramotní, přičemž digitální kompetence zahrnuje informační a datovou gramotnost, funkční komunikaci a kolaboraci v elektronickém prostředí, tvorbu digitálního obsahu, elektronickou bezpečnost a dovednost řešení problémů spojených s užíváním technologií (*Vymezení digitální gramotnosti*, [s.a.]¹).

Ačkoliv se změna v RVP ZV ve vzdělávací oblasti český jazyk (v české škole jako jazyk mateřský) neprojevila přímo ve výstupech, je zcela zřejmé, že zavedení digitální kompetence obsah vyučovacího předmětu český jazyk ovlivňuje zásadně. Např. se předpokládá, že žáci budou vedeni k funkční komunikaci a spolupráci prostřednictvím digitálních technologií, že budou umět vytvářet, upravovat a adekvátně recipovat digitální obsah, že budou chránit fyzické a psychické zdraví v souvislosti s užíváním digitálních technologií, že budou schopni digitální technologie užívat kreativně s cílem hledat nekonvenční, invenční řešení atd. (*Vymezení digitální gramotnosti*, [s.a.]²).

¹ Není předmětem tohoto textu zevrubně analyzovat a hodnotit, zda označení **kompetence** je na místě. Soudíme však, že pro obsah, jenž je v kurikulu (*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, 2021) vymezen jako **digitální kompetence**, by bylo přesnější označení **digitální gramotnost**; s tímto termínem ostatně pracuje i web digigram. V textu se přidržujeme oficiálního označení.

² Web digigram.cz představuje hlavní platformu pro podporu rozvoje digitální kompetence a pro úspěch její implementace do praxe škol. Jeho činnost podporuje přímo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Vzhledem k dynamickému rozvoji technologií, který výrazně ovlivňuje každodenní život společnosti, zasahuje do celé řady odvětví, proměňuje vzorce chování a do značné míry znesnadňuje orientaci v dnešním světě, jsou výše uvedené požadavky zcela oprávněné. V době hlubokých změn vedoucích ke čtvrté průmyslové revoluci a informačně zahlcenému prostředí se totiž potřeba člověka digitálně gramotného ukazuje jako zcela klíčová pro život v současnosti i budoucnosti, přičemž nedílnou součástí digitální gramotnosti jsou také znalosti a dovednosti spojené s **užíváním jazyka** (nové kontexty s důsledky pro lingvodidaktiku komplexně popisuje J. Nocoň – Nocoň, 2018).

Rozvoj technologií zásadně zvyšuje nároky na komunikační kompetenci jedinců. Komunikační prostředí se totiž pod vlivem nových médií stává značně dynamické, ale zároveň nestabilní, mlhavé, ahierarchické (Ogonowska, 2014: 25), až chaotické, změna ve způsobu komunikování má za následek také změnu ve způsobu myšlení (viz Skudrzyk, 2005; Niesporek-Szamburska, 2010a, 2010b; Čmejrková, 2019: 359). O mladé generaci lze hovořit jako o **generaci digitální éry** (Nocoň, 2017: 128), současnou společnost lze označit jako globální informační společnost (Nocoň, 2017: 128).

Kromě pozitiv to ovšem přináší také určitá rizika. J. Nocoň (2017: 132) vyjmenovává pět oblastí „nekompetentnosti“, jež v souvislosti se změnami komunikačních procesů dětí a mládeže hrozí, a na něž proto musí jazyková výuka reagovat:

- oblast jazykového kódu (především omezenost jazykového kódu dětí a mládeže),
 - oblast jazykové normy a normy zápisu,
 - oblast stylu (mluvenost, pokles stylové normy, pronikání nespisovného jazyka do všech typů projevů),
 - oblast textu (problémy s produkcí delších větných celků, hierarchizace a spojování propozic, koherence textu atd.),
 - oblast řečové etikety a řečového chování obecně (agresivita, vulgárnost, manipulace, lhaní, nedostatek respektu ke komunikačnímu partnerovi, neuctivost atd.).
- Právě posledně jmenovaný problém je hlavním předmětem tohoto příspěvku.

Spojení ekologie, lingvistiky a vzdělávání není v lingvodidaktice našeho regionu zcela typické (srov. Nocoň, 2021). **Ekolingvistika**, disciplína rozvíjející se od 70. let minulého století, má několik oblastí výzkumného zájmu (Nocoň, 2021), mj. se zabývá popisem jazykového ekosystému, zkoumáním role jazyka v procesu udržitelného rozvoje společnosti, v interakcích živočišných druhů (v tom pochopitelně též člověka) a fyzického světa (životního prostředí v širokém smyslu). Lingvistická teorie je tak vnímána nejen jako součást společnosti, ale také jako **součást širokých ekosystémů**, na nichž závisí život člověka.

Kritické je v této souvislosti konstatování S. Gajdy (2017: 22), že antikultura jazyka a vědomé porušování zásad jazykové komunikace, mj. manipulace, mlžení, jazyková agresivita, propaganda, lež či řeč nenávnosti, jsou **projevy neekologické** a jako takové

ohrožující život člověka a společnosti, neboť v podstatě jsou pro psychické i fyzické zdraví každého z nás toxické. Užití jazyka jako „katalyzátoru nepřátelství i násilí, lidské destruktivnosti a dehumanizace“ (Gajda, 2017: 22) člověka oslabuje fyzicky i psychicky a celkově působí degradačně (Gajda, 2017: 22). Nemoc jazyka pak lze pokládat též za nemoc společnosti; touto nemocí jsou ohroženy jak děti a mládež (srov. např. Dočekal et al., 2019), tak i dospělí (srov. Gregor, Vejvodová & Zvol si info, 2018).

Influenceri jako problém didaktický

Již dříve jsme se zabývali problematikou didaktické transformace témat, která jsou spojena s manipulací, jíž jsou vystaveny děti a mladiství na sociálních sítích ze strany (oblíbených) influencerů (Štěpáník et al., 2020: 112–115; Kršiak & Štěpáník, 2021/2022). V prvním z uvedených příspěvků jsme popsali některé z persvazivních technik známých českých influencerů na sociální síti instagram (Nikola Čechová – shopaholicnicol – k 6. srpnu 2021 má 730 tis. sledujících, Karel Kovář – kovy_gameballcz – 777 tis. sledujících), soustředili jsme se na způsoby manipulace při propagaci značek a jejich produktů, na etické otázky inzerce (zjevná a skrytá reklama) a na jazykové prostředky, které influenceri k persvazi užívají. Ve druhém jsme se věnovali diskursu týkajícímu se elektronických cigaret, tzv. vapingu, a na konkrétních příkladech jsme ukázali možnost didaktické aplikace manipulativních technik, které influenceri používají k propagaci zmíněných výrobků.

Tato potřeba pramenila z výsledků neformálního dotazování rodičů a učitelů základních škol, z něhož jednoznačně vyplynulo, že vliv, který oblíbení influenceri na děti mají, je značný. Influenceri hrají roli **rolových modelů** dneška. Součástí tlaku, který je z profilů influencerů vytvářen – a to se netýká pouze dětí a mladistvých, ale i dospělých – je „být jako on(a)“. Děti se např. mnohdy dožadují pořízení věcí, které influenceri propagují, a to často bez ohledu na reálnou potřebu, zdravotní rizika či finanční náročnost.

Zobecníme-li vymezený problém, hovoříme o úloze jazyka v kognitivním i sociálním kontextu. Pomocí konkrétních jazykových prostředků produktor vyjadřuje určité záměry, prostřednictvím jazyka konstruuje realitu (srov. Myhill, 2005). Jazyková výuka musí žáky vést ke zkoumání vztahu mezi formou a významem, jinými slovy že „volba jazykových prostředků může mít vliv na to, jak je význam utvářen formou“ (Myhill, 2005: 87). Výuka tak transformuje a zprostředkovává pragmatickou dimenzi popisu řečové činnosti a kultivuje žákovu komunikační kompetenci: rozlišování komuni-

kačních funkcí výpovědi, komunikačních záměrů produktorů, vztah lokuce, ilokuce a perlouce v komunikaci, kultivaci interpretace výpovědi příjemcem v konkrétním komunikačním kontextu atd. Interpretace je definujícím kritériem komunikace: „ke komunikaci dochází pouze tehdy, je-li přítomna interpretace [only if there has been interpretation, has there been communication]“ (Kress, 2010: 238, přel. – S.Š.).

Záměrem tohoto příspěvku je demonstrovat, že manipulativní techniky českých, polských a slovenských influencerů jsou totožné a že influenceri pracují s jazykem velmi obdobně. Potenciál této práce vidíme především v možnosti/potřebě přenosu jazykově-komunikačních témat do transkulturního didaktického diskurzu (srov. např. Štěpáník et al., 2019, nebo Pieniáček & Štěpáník, 2016).

Pro tyto účely jsme vybrali instagramové posty české influencerky Anny Šulcové (nar. r. 1999; annasulcova, k 6. srpnu 2021 862 tis. sledujících), polské influencerky Lexy Chaplin (nar. r. 1999; lexychaplin, k uvedenému datu 1,7 mil. sledujících) a slovenské influencerky Lucie Hruškové (nar. r. 1995; lucypug, k uvedenému datu 796 tis. sledujících). Vybrané influencerky patří ve svých zemích mezi nejsledovanější.

Pracují zde s následujícími komunikáty:³

- instagramový účet lexychaplin: post z 21. května 2021 (<https://www.instagram.com/p/CPI9AVrLAVD/>; cit. 17. 5. 2022) a z 15. května 2021 (<https://www.instagram.com/p/CO5W5RmrK6D/>; cit. 17. 5. 2022);
- instagramový účet lucypug: post z 30. května 2021 (<https://www.instagram.com/p/CPfhHE4n597/>; cit. 17. 5. 2022) a z 22. června 2021 (<https://www.instagram.com/p/CQbacjDnZqV/>; cit. 17. 5. 2022);
- instagramový účet annasulcova: 13. června 2021 (https://www.instagram.com/p/CQETeSRMfm_/; cit. 17. 5. 2022) a z 31. května 2021 (https://www.instagram.com/p/CPi_Vd-sYBQ/; cit. 17. 5. 2022).

Podle zaměření příspěvků jsou cílovou skupinou všech uvedených influencerek především dívky ve věku 11–16 let, z hlediska vývoje osobnosti tedy v období poměrně citlivém a leckdy komplikovaném. Instagram není jedinou platformou, na které se vybrané influencerky prezentují, jsou též aktivní na kanálech YouTube nebo TikTok, kam umísťují svá videa. Často se stylizují tak, aby se co nejvíce přiblížily své cílové skupině, a to prezentovaným obsahem, svým vzhledem, způsobem vystupování, výběrem jazykových prostředků (zvláště markantní stylizaci s tímto záměrem najdeme např. u N. Čechové, ročník narození 1989, která se prezentuje jako teenagerka).

Právě ve výběru užívaných sociálních sítí můžeme pozorovat určitý vývoj, totiž že dominantní roli v komunikaci převzal obraz. Zatímco facebookové statusy většinou kombinovaly obraz s textem nebo zůstávaly pouze u textu a vlogy na youtube rovněž

³ Originály komunikátů včetně obrázků neuvádím kvůli formálním požadavkům určeným vydavatelstvím časopisu.

představovaly komunikáty složené z mluveného textu a obrazu, instagram postupně roli obrazu zvýraznil a např. tiktok, tak populární mezi dětmi a mládeží v současné době, využívá už primárně obrazu – lze hovořit o obrazovkové generaci (*screenagers generation*; srov. Nocoň, 2018, či Ogonowska, 2014: 24). Součástí komplexu nových kompetencí se tak stává také kompetence vizuální (*visual literacy*).

V uvedených stavech vidíme usměvavě či vyzývavě vypadající dívky či mladé ženy. Fotografie vždy působí nanejvýš pozitivně, jsou foceny v hezké lokalitě za pěkného počasí, zachycují příjemné okamžiky s dobře vypadajícími lidmi. Mají za úkol vyvolat dojem souladu a harmonie, na první pohled zaujmout, promlouvat i bez textu tak, že i recipient by se chtěl ocitnout v daném okamžiku, být danou osobou. Sledujeme, jak reklama využívá, resp. zneužívá obrazu idealizovaného ženského těla k dosažení ekonomických cílů a právě vizuální modus je zde nástrojem neverbální reprodukce stereotypů (srov. Lirola & Chovanec, 2012).

Z hlediska užívaných jazykových prostředků (srov. Machová & Šamalová, 2005: 105–106) je charakteristický makarónský dvojjazyčný text, tedy kombinace národního jazyka s angličtinou (*but make it classy aneb nový @zalando outfit... she was happyyyyyy. myślicie ze pasują mi krotkie włosy?? #gifted by @kellysbikes*), užívání anglicismů je zcela přirozenou součástí jazyka postů. Angličtina jako lingua franca a jazyk mládeže (hovorovost, neformálnost, expresivita) jednoznačně dominují. Influenceri o sobě mluví v 1. osobě singuláru (*Tohle mě baví. Chci si tohle léto opravdu užít! Zvykla som mať mentolové auto, teraz mám mentolový 🍷*), pro zahrnutí publika užívají 2. osobu plurálu (*Víte, jak moc nostalgický člověk jsem... Jak Wy utrzymujecie swój codzienny balans?*). Užívání těchto slovesných forem má za cíl vyvolání kontrastu mezi čtenářem a autorem (mezi mnou a vámi: já dělám toto – a co děláte vy?) a následné ztotožnění se s autorem (buď jako já, resp. chtěl(a) bych být jako on(a)). Posty jsou složeny ze spíše kratších větných celků, většinou jsou to věty jednoduché a souvětí zpravidla složená maximálně ze dvou vět, časté jsou vedlejší věty přívláskové, které mají za cíl něco charakterizovat, popisovat, přibližovat. Časté je ať už záměrné či nezáměrné porušování pravopisné kodifikace, včetně interpunkce (*spróbujji, krotkie*), někteří influenceri si ale jazykovou kvalitu svých příspěvků hlídají, o to více jde-li o status čistě reklamní – značka chce být prezentována adekvátním způsobem (srov. až odborně vyznívající, protože možná uniformovaný příspěvek lucypug propagující suchý šampon na vlasy). Funkci interpunkce často přebírají emotikony a emoji, ty mají rovněž zvýšit atraktivitu a čtivost textu a přibližovat emoce, které se za psaným příspěvkem mohou skrývat. Text tak vyznívá až mluveně a především familiárně (srov. koncept mluvené psanosti a psané mluvenosti – Hoffmannová 2010/2011a; 2010/2011b). Emoji rovněž plní funkci obraznosti a zrychlení textu, text rozbíjejí na kratší úseky, někdy plnohodnotně nahrazují slova v textu (*mentolový 🍷*). Pro navázání kontaktu s recipienty influencerky užívají imperativ (*pochwalcie się, pls let me know*)

nebo otázky (*Kam byste se chtěli podívat vy? Mám tu tiež nejakých fanúšikov suchých šampónov?*). Ty jsou výzvou k interakci a k lajkování statusů, čímž se influencerka stává vlivnější a pro potenciální inzerenty zajímavější. Tento účel rovněž plní zařazení soutěží, které je u influencerů čím dál častější (srov. status lexychaplin, v němž se soutěží o dva telefony). Příspěvky rovněž obsahují četné prokliky na jiné stránky (často profily inzerentů) a hashtagy, které plní úlohu klíčových slov nebo také reklam.

Práci s vizuální podobou příspěvků i s jazykem ve zmíněných statusech lze jednoznačně označit za manipulativní, ačkoliv to na první pohled není zřejmé. Forma reklamy, která se v některých případech objevuje zcela neoznačená, je velmi sofistikovaná, nabízí se tak otázka etiky reklamy. Z didaktického hlediska výše uvedené komunikáty představují významný zdroj obsahu výuky mateřského jazyka (srov. Štěpáník, Krčmářová, Polčáková, 2020: 73–78).

Závěr

Manipulace na sociálních sítích zaměřená na děti a mladistvé nezná hranice států, ani hranice jazyků. Prostředky, které influenceři k zaujetí a přesvědčení svých cílových skupin používají, jsou identické. I když tento příspěvek postihuje příklady české, polské a slovenské, v jiných jazycích, resp. jiných zemích se k daným komunikačním cílům užívají totožné prostředky.

Jak bylo řečeno v úvodu, manipulace je většinou projev neekologický. Je třeba naučit se ji rozpoznávat a ovládat proto, „abychom byli svobodní ve volbě svých rolí v komunikaci“ (Machová & Šamalová, 2005: 94). Nevybaví-li škola děti a mladistvé touto dovedností, hrozí, že nezdravým a šířeji sociálně ohrožujícím projevům podlehnou. Při vědomí všeobecného rozšíření sociálních sítí mezi mladými lidmi lze říci, že záběr popsané toxicity tak je značný. Pandemie covid-19 i válka na Ukrajině jsou konkrétní historické události poslední doby, které jednoznačně potvrzují, že toxicitě mohou podlehnout nejen mladí, ale i dospělí uživatelé jazyka. Dalekosáhlost důsledků pro život a vývoj celé společnosti pak pociťujeme všichni. Poznání forem persvaze, jichž je manipulace jedním z druhů, proto představuje důležitou součást rozvoje digitální kompetence a je nutné, aby tvořilo **nedílnou součást obsahu školní výuky** – s cílem, aby se mladí lidé v „digitální džungli“ (Dočekal et al., 2019: 17) vyznali. Výuka by současně měla žáky vést k poznávání ekologických komunikačních praktik, tj. takových, „které mají potenciál budování lidské vzájemnosti“ (Nocoň, 2021: 259). To ve vztahu k našemu tématu mimo jiné znamená chápání druhého člověka jako partnera, jako lidské bytosti, nikoliv pouze jako objektu finančního zisku.

Bibliografie

- Čmejrková S., 2019, *Jazyk a styl elektronické komunikace: čeština a počítačština*, v: *Jazyk a dialog: Výbor z textů*, red. J. Hoffmannová, P. Kaderka, NLN, Praha, s. 351–360.
- Dočekal D., Müller J., Harris A., Heger L. et al., 2019, *Dítě v síti: Manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace*, Mladá fronta, Praha.
- Gajda S., 2017, *Język – językoznanstwo – wychowanie językowe*, v: *Język a edukacja 5: Uczenie języka ojczystego w czasach ponowoczesnych*, red. A. Tabisz, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 15–23.
- Gregor M., Vejvodová P., Zvol si info., 2018, *Nejlepší kniha o fake news!!!* CPress, Brno.
- Hoffmannová J., 2010/2011a, *Různé podoby současné komunikace: mezi mluveností a psaností. Část 1*, „Český jazyk a literatura“, nr 2, s. 62–70.
- Hoffmannová J., 2010/2011b, *Různé podoby současné komunikace: mezi mluveností a psaností. Část 2*, „Český jazyk a literatura“, nr 4, s. 176–184.
- Kress G., 2010, *A Grammar for meaning-making*, v: *Beyond the grammar wars*, ed. T. Locke, Routledge, London, s. 233–253.
- Kršiak T., Štěpánik S., 2021/2022, *K digitální kompetenci jako součástí RVP ZV*, „Český jazyk a literatura“, nr 5, s. 231–239.
- Lirola M.M., Chovanec J., 2012, *The dream of a perfect body come true: Multimodality in cosmetic surgery advertising*, „Discourse & Society“, nr 5, s. 487–507.
- Machová S., Šamalová M., red., 2005, *Výuka pragmatických aspektů řečové komunikace ve vyšších třídách gymnázií a na SOŠ*, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Praha.
- Myhill D., 2005, *Ways of knowing: Writing with grammar in mind*, „English Teaching: Practice and Critique“, nr 3, s. 77–96.
- Niesporek-Szamburska B., 2010a, *Media elektroniczne a język ucznia*, v: *Kształcenie językowe w dobie kultury masowej polisensorycznej*, red. U. Kopeć, Z. Sibiga, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, s. 123–136.
- Niesporek-Szamburska B., 2010b, *Oddziaływanie nowych mediów na zachowania językowe uczniów*, „Studia Pragmalingwistyczne“, nr 2, s. 170–186.
- Nocoń J., 2017, *Lingwodydaktyka wobec elektronicznych form komunikowania (się)*, v: *Język a edukacja 5: Uczenie języka ojczystego w czasach ponowoczesnych*, red. A. Tabisz, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 127–137.
- Nocoń J., 2018, *Lingwodydaktyka na progu XXI wieku. Konteksty – koncepcje – dylematy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Nocoń J., 2021, *Język(i) komunikowania się w zglobalizowanym świecie – o ekologii języka w edukacji polonistycznej XXI wieku*, v: *Lekcja POLSKI(ego): Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku, T. 2: Praktyki edukacyjne*, red. A. Gis et al., Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, s. 251–264.

- Ogonowska A., 2014, *Rola kompetencji kulturowych i medialnych w kształceniu polonistycznym*, v: *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, red. K. Biedrzycki et al., Universitas, Kraków, s. 24–35.
- Pieniżek M., Štěpáník S., red., 2016, *Teaching of national languages in the V4 countries*, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Praha.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2021, MŠMT, Praha.
- Skudrzyk A., 2005, *Czy zmierzch kultury pisma? O synestezji i analfabetyzmie funkcjonalnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Štěpáník S., Krčmářová M., Polčáková J., 2020, *Možnosti integrace ve výuce českého jazyka: metodická příručka*, NPI ČR, Praha.
- Štěpáník S. et al., 2019, *Vztah jazyka a komunikace v česko-slovensko-polské didaktické reflexi*, Karolinum, Praha.
- Štěpáník S. et al., 2020, *Školní výpravy do krajiny češtiny: didaktika českého jazyka pro základní školy*, Fraus, Plzeň.
- Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*, 2020, MŠMT, Praha.
- Vymezení digitální gramotnosti*, [s.a.], Podpora rozvoje digitální gramotnosti, <https://digigram.cz/vymezeni-digitalni-gramotnosti/> [přístup: 6. 8. 2021].

Stanislav Štěpáník – doktor habilitovaný, pracovník naukowo-badawczy w Katedrze Języka Czeskiego i Literatury Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu (Czechy). Specjalizuje się w dydaktyce języka czeskiego jako języka pierwszego/ojczystego, w dydaktyce porównawczej oraz stylistyce. Wspiera kontakty i dyskurs zachodniosłowiańskiej dydaktyki (współredaktor monografii *Teaching of national languages in the V4 countries*, 2016; współautor monografii *Vztah jazyka a komunikace v česko-slovensko-polském didaktickém kontextu*, 2019; współredaktor monografii *Język ojczysty w edukacji szkolnej w Polsce, Czechach i na Słowacji*, 2020), autor monografii *Výuka češtiny mezi tradicí a inovací* (2020) oraz główny autor najnowszej dydaktyki języka czeskiego *Školní výpravy do krajiny češtiny: didaktika českého jazyka pro základní školy* (2020), w której przedstawiono nowatorską koncepcję nauczania języka czeskiego, określaną jako „komunikační nauka o českém jazyku”. Członek International Association for Research in L1 Education (ARLE) oraz SIG Edu-Ling – Special Interest Group for Educational Linguistics w ramach ARLE.

Stanislav Štěpáník, PhD., is an Associate Professor at the Department of Czech Language and Literature of the Faculty of Education at the Palacký University in Olomouc, Czech Republic. He specializes in teaching Czech as a first/mother tongue, comparative didactics, and stylistics. He supports connections and communications of West Slavic didactics: he is a co-editor of the monograph *Teaching of national languages in the V4 countries* (2016); co-author of the mo-

nograph *Vztah jazyka a komunikace v česko-slovensko-polském didaktickém kontextu* (2019); co-editor of the monograph *Native language in school education in Poland, the Czech Republic and Slovakia* (2020), as well as the author of the monograph *Výuka češtiny mezi tradicí a inovací* (2020) and the main author of the latest didactics of the Czech language *Školní výpravy do krajiny češtiny: didaktika českého jazyka pro základní školy* (2020), which presents an innovative concept of teaching Czech language referred to as “komunikační nauka o českém jazyku”. He is a member of the International Association for Research in L1 Education (ARLE) and SIG Edu-Ling – Special Interest Group for Educational Linguistics as part of ARLE.